

HYÖNTEISHOTELLI

Hyönteiset pölyttävät kukkia ja huolehtivat luonnon tasapainosta hävittämällä tuhohyönteisiä. Hyönteishotelli tarjoaa puutarhan pölyttäjäille suoja- ja pesäpaikan.

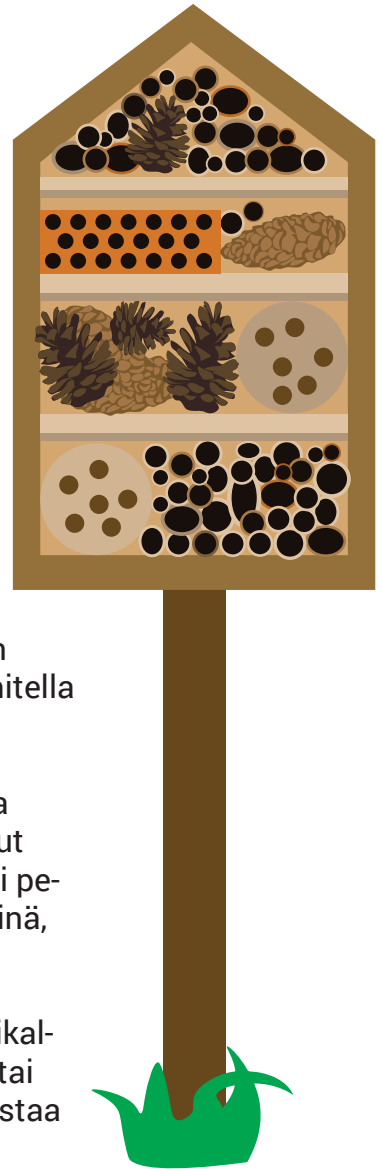
Hyönteishotellissa asustaa erakko-hyönteisiä, ei esimerkiksi pesän puolustajia, kuten hämähäkkejä. Hotellin piiloissa talvehtivat villimehiläiset, leppäkertut ja monet petohyönteiset. Ne hävittävät tehokkaasti lehtikirvoja ja muita tuholaisia.

HOTELLIN RAKENTAMINEN

Rakenna kehikko mahdollisuuksien mukaan kierrätysmateriaaleista. Lokeroita voi sommitella haluamallaan tavalla.

Sisusta huoneet eri luonnonmateriaaleilla ja päällystä tiheällä kanaverkolla, etteivät linnut pääse napsimaan hyönteisiä. Materiaaleiksi pesäkoloille sopivat esimerkiksi kävyt, meriheinä, kuorike, puu ja tuohi.

Sijoita hotelli suojaiselle ja aurinkoiselle paikalle, 1-2 metrin korkeuteen, esimerkiksi talon tai varaston seinään. Hyönteishotellin voi perustaa mihin vuodenaikaan tahansa.

KIINANKAALIN VESITESTI

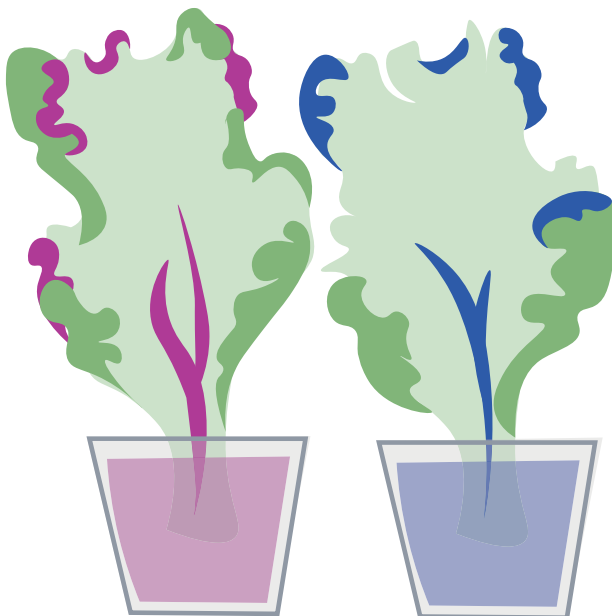
Veden kulkua kasvissa voi havainnollistaa kiinankaalin, tulppaanin tai minkä tahansa vaalean kasvin avulla. Testi on hauska ja innostava tapa harjoitella myös ruokarohkeutta – värjäytyneitä kaaleja voi myös maistella!

TEE NÄIN:

Leikkaa kaalinlehtien tyveen tuoreet imupinnat.

Laita lehti lasiin, jossa on värjättyä vettä. Veden voi värjätä elintarvikeväreillä tai esimerkiksi punajuuriliemellä.

Kasvi muuttaa väriään, kun vesi kulkeutuu kasvin eri osiin. Mitä tummempaa vesi on, sitä paremmin veden kulku näkyy. Sininen ja punainen väri näkyvät kaikkien parhaiten!

YRTTIRETKET:

YRTTISUOLAPUSSI JA VOIKUKKAMEHU

Kasviretkelle voi lähteä keväällä, kesällä tai vielä syksylläkin, kun maasta pilkistää jotain vihreää. Retki suuntautuu päiväkodin lähiluontoon. Etukäteen ei voi tietää, mitä lajeja löytyy, joten pussien sisällöstä tulee erilaisia eri paikoissa ja eri vuodenaikoina.

Kutakin kasvia kerätään hiukan ja muistetaan jokamiehenoikeudet: ei revitä kasvillisuutta tarpeettomasti ja jätetään kasvustoa jäljelle, jotta se pystyy siinä elelemään ja lisääntymään jatkossakin. Kasvista kerrotaan nimi, mihin sitä voi käyttää ja samalla voi hiukan hieroa kasvia sormissa ja haistella tuoksua.

YRTTISUOLAPUSSI jalkakylpyyn

Annostelkaa n. 0,5l muovipusseihin 2-4 ruokalusikallista karkeaa merisuolaa. Uudelleensuljettavat muovipussit sopivat tähän tarkoitukseen, koska keruuretken aikana on tarkoitus rutistella ja hieroa kasveja suolan sekaan.

Joskus pusseihin kertyy paljonkin eri lajeja, joskus apajat ovat niukempia, mutta aina löytyy jotain. Jalkakylpyihin sopivat kaikki kasvit, kun ollaan suurpiirteisellä asenteella liikkeellä. Myös esimerkiksi käpyjä voi jalkakylvyn aikana pyöritellä ja pyydystellä väsyneillä jaloillaan, mikä virkistää verenkiertoa ja lisää nivelten liikkuvuutta!

Retken edetessä voi välillä nuuskutella pussien sisältöä ja todeta, miten aromit tekeytyvät suolan kanssa mitä ihastuttavammaksi tuoksumaraksi.

VOIKUKKAMEHU

- 250 g voikukkia
- 1½ kg sokeria
- 2 sitruunaa
- 4 l vettä

1. Kerää juuri auenneita voikukkia, poista varret ja kukan alin vihreä osa, jotta sinulle vain jää voikukanterälehdet käteen. Mitä enemmän keltaisia terälehtiä, sitä maukkaampaa mehua. Vihreät terälehdet tekevät mehusta kitkerämpää.
2. Pese sitruunat ja viipaloi ne ohuelti.
3. Kiehauta vesi ja kaada terälehtien päälle, lisää sitruunat ja anna mehun tekeytyä peitettynä yön yli. Siivilöi mehusta sitruunat ja terälehdet siivilän läpi, jossa on harsokangasta.
4. Lisää mehuun sokeri ja kiehauta mehu. Kuori pinnalta pois kaikki mahdollinen kuona reikäkauhalla.
5. Kaada mehu puhtaisiin pulloihin. Mehua säilyy viikon verran jääkaapissa, mutta sitä voi myös pakastaa!

MATOKOMPOSTORI 1/2

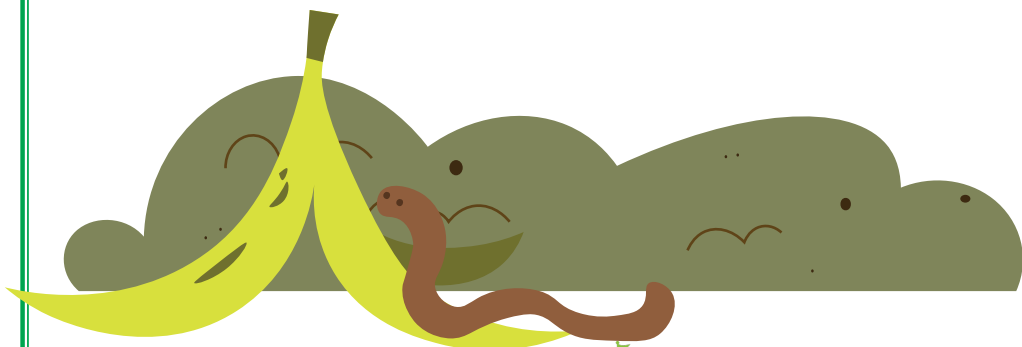
Kompostorin avulla on mukava seurata luonnon kiertokulkua käytännössä. Matokompostori sopii sisätiloihin: komeroon, keittiöön tai vaikkapa kylpyhuoneeseen. Se ei haise tai kerää kärpäsiä oikein hoidettuna.

Madot tarvitsevat sopivat olosuhteet, jotta kompostori voi toimia kunnolla. Tehokkaimmin se toimii 20–25 °C lämpötilassa. Sen pitää myös olla riittävän iso. Mitä vähemmän lieroja häiritään, sitä paremmin ne voivat.

LIEROT HOMMIIN!

Matokompostorin tärkein hajottajaeliö on tunkio- eli kompostiliero. Hajotustyön ensimmäinen vaihe tapahtuu lierojen ruuansulatuksessa. Kompostiliero muistuttaa tavallista kastematoa, mutta on pienempi, ohuempi ja väriltään tummempi. Kompostiliero viihtyy kosteissa ja lämpimissä paikoissa.

Jos tunnet jonkun matokompostorin omistajan, kannattaa kysyä, mikäli muutama liero liikenisi. Kompostilieroja voi ostaa myös verkkokaupasta. Hyvä paikka etsiä lieroja itse on lantakasojen alta, maan pinnasta. Lieroja voi löytää myös tavallisen kompostin viileistä reunaosista, mutta ole tarkkana, ettet sekoita sitä tavalliseen kastematoon – ne kun eivät pärjää kompostorin lämmössä.

MATOKOMPOSTORI 2/2

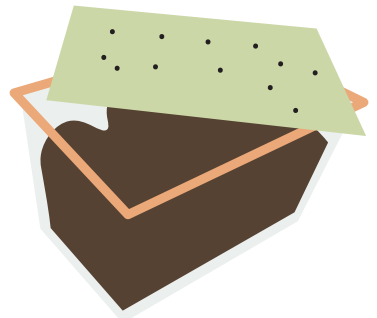
Kompostoriastiaksi sopii esimerkiksi vanha akvaario tai vähintään 10 litran vetoinen muovilaatikko. **Kompostoriin tehdään ensin lieroille kasvualusta.** Pohjalle laitetaan noin kymmenen sentin paksuinen kerros kostutettua seosainetta, jonka perustana on multa (mieluiten lannoittamaton). Seosaineeseen laitetaan silputtuja munakennoja tai olkia, oksahaketta, turvetta tai hieman maatuneita puiden lehtiä. Voit sekoittaa joukkoon hiukan hiekkaa tai savea lierojen ruuansulatuksen edistämiseksi. Samaa seosainetta käytetään jätteiden peittämiseen.

Kasvualusta on sopivan kostea, kun siitä tihkuu muutama pisara vettä, kun puristat sitä nyrkissäsi. **Matokompostoria täytyy kastella tarpeen mukaan, yleensä noin kerran viikossa riippuen laatikon koosta ja muodosta.**

Laita madot uuteen kotiinsa biojätteen kera. Jos lieroja on aluksi vähän, anna niille vain vähän ruokaa kerrallaan. Lierot voi ruokkia noin kerran viikossa. Lierot syövät suunnilleen oman painonsa verran päivässä. Muistathan järjestää myös madoille hoitajan lomien ajaksi!

Tarjoa lieroille kasviperäistä jätettä, esimerkiksi hedelmien ja vihannesten kuoria, ruoantähteitä ja käytettyä talouspaperia pieneksi paloitetuna. Kahvinporot ovat happamia, joten vältä niiden syöttämistä madoille. Mitä pehmeämpää jäte on, sitä nopeammin madot syövät sen. Peitä jätteet seosaineella tai hautaa ne multa.

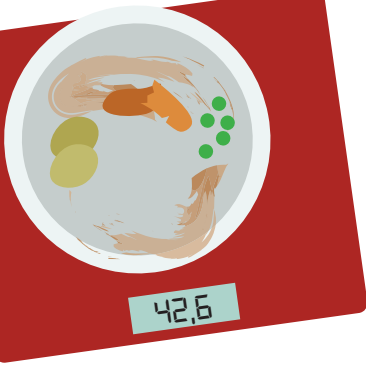
Peitä laatikko paperilla, kartongilla, vanerilla tai muovilla kosteuden haihtumisen estämiseksi. Jos laatikko on läpinäkyvä, peitä myös seinät – madot rakastavat pimeää! Varmista lierojen hapensaanti rei'ittämällä katto tai jättämällä reunoille avointa tilaa.

RUOKAHÄVIKKI SYNNIIN!

Ruokahävikkiä on kaikki alun perin syömäkelpoinen, mutta jätteenä päätyvä ruoka. Ruokahävikkiä kannattaa mitata pidemmältä ajalta, jotta saadaan realistinen kokonaiskuva. Ruokahävikkimittauksia voi suorittaa esimerkiksi 2 kertaa vuodessa parin viikon jaksoilla.

Mitattava ruokahävikki on ruokajäte aamupalalta, lounaalta ja välipalalta. Ylijäänyt ruoka on hyvä erotella lautashävikiksi ja jakeluastioihin jääneeksi ruuaksi.

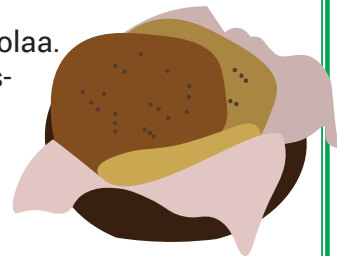
Kerätty ruokahävikki punnitaan ja kirjataan ylös päivän päätteeksi yhdessä lasten kanssa. On hyvä kirjata ylös myös muita hävikin määrään vaikuttavia tekijöitä, esimerkiksi uusi, lasten mielestä turhan erikoinen ruoka tai flunssa-epidemia. Ruokahävikkimittauksissa ei punnita muuta biojätettä, kuten servettejä, kahvinpuruja tai hedelmien kuoria.

Mittausten yhteydessä on hyvä tutustua keinoihin ruokahävikin vähentämiseksi: ei oteta lautaselle liikaa ruokaa, jatkojalostetaan hävikkiruokaa ja kiinnitetään huomiota ruuan suunnitteluun. Kotona keinot ovat hieman erilaisia, myös niistä voidaan keskustella.

HÄVIKKIRIESKAT

- n. 4 dl puuroa
- 1 muna
- 2–3 dl vehnäjauhoja (osan voi korvata esim. grahamjauhoilla)
- ripaus suolaa

1. Sekoita jäähtyneeseen puuroon muna, jauhot ja suolaa.
2. Lusikoi ja levitä taikinasta pellille joko pieniä annosrieskoja tai isompia leikattavia rieskoja.
3. Ripottele rieskojen päälle jauhoja ja tasoita kädellä litteäksi. Taikinan kuuluu olla löysähköä.
4. Paista uunin keskitasolla 250 asteessa 10-15 min.

OMENARETKI JA HERKKUPAISTOS

Omenaretkelle päästään syksyllä omenoiden kypsyttyä. Retkellä kerätään omenoita riittävästi omenapaistosta tai -piirakkaa varten, minkä lisäksi jokainen voi kerätä itselleen eväsomenan popsittavaksi.

Retki suuntautuu mahdollisuuksien mukaan päiväkodin lähiluontoon tai paikkaan, jossa omenapuita kasvaa. Omenapuiden kasvuympäristö tulee huomioida terveyssyistä, moottoritien varrelta ei ompuja tietenkään kannata poimia. Retkellä pysähdellään paikoissa, joissa kasvaa omenapuu – muitakin puita ja niiden antimia voi jäädä ihmettelemään. Retken päätteeksi valmistetaan herkullinen omenapaistos tai -piirakka itsekerätyistä ompuista.

Tutustukaa myös lähemmin omenapuun elämään! Mistä löytyvät omenan siemenet, josta nämä suuret puut ovat saaneet alkunsa? Selvittäkää, mitä oksissa kasvaa keväällä ennen omenoita. Mitkä hyönteiset viihtyvät omenapuissa? Luupit mukaan!

OMENAPAISTOS

- 8 kotimaista omenaa
- 100 g voita
- 3,5 dl kaurahiutaleita
- 1 dl fariinisokeria
- 1 tl kanelia

1. Kuori omenat ja leikkaa ne lohkoiksi. Lado omenalohkot voideltuun uunivuokaan.
2. Sulata voi ja sekoita siihen kuivat ainekset.
3. Levitä seos omenoiden päälle ja kypsennä 200-asteisessa uunissa noin 30 minuuttia.

ÖTÖKKÄRETKET JA SIIRA-AKVAARIO

On taas lähiretken aika! Pakatkaa mukaan Liero Lipposen pihaleikkikortit, eväät ja iloinen mieli. Tällä retkellä keskitytään hyönteisiin: kaivellaan kastematoja ja etsitään siiroja. Jos mukana on luuppeja, päästään ihailemaan ötököitä lähietäisyydeltä!

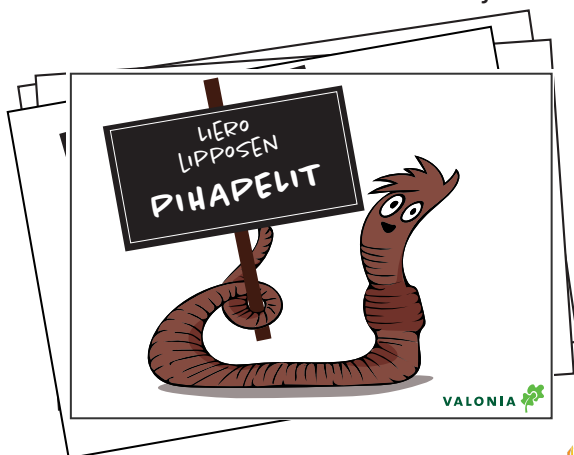
Jos kuiva kevät yllättää, lieroja ei tarvitse edes yrittää kaivaa näkyviin – sen sijaan voidaan tutkia tarkemmin esimerkiksi lierojen ruokaa, eli lehtejä ja kasvinosia.

Vikkelät siirat ovat hajottajaeläiminä tärkeitä maan parantajia. Siirihin voi tutustua leikkien kautta, Liero Lipposen pihaleikkikortteja mukailien sekä etsimällä niitä lehtien ja oksien alta. Siiraille voi myös rakentaa väliaikaisen hotellimajoituksen esimerkiksi akvaarioon!

SIIRAHOTELLI

Etsikää läpinäkyvä astia akvaarion/hotellin majapaikaksi. Pohjamateriaaliksi voi laittaa samaa seosainesta kuin matokompostoriin, esimerkiksi silputtuja munakennoja tai olkia, oksahaketta tai hieman maatumeneita lehtiä. Joukkoon voi sekoittaa myös hiekkaa. Seoksen tulee olla hieman kosteaa.

Kerätkää ulkoa muutama siira ja kirjatkaa ne hotellivieraiksi. Seuratkaa siirujen touhuja esimerkiksi viikon ajan ja palauttakaa ne sen jälkeen takaisin luontoon. Muistakaa kohdella siiroja varoen!

HYÖNTEISASKARTELUA LUONNONMATERIAALEISTA

Hyönteiskirja on oiva tapa tutustua hyönteisten ulkonäköön. Mitä muotoja ja värejä hyönteisistä löytyy? Minkä muotoisia ovat vartalog ja montako jalkaparia hyönteisillä ja hämähäkeillä mahtaa olla? Tämän jälkeen on hyvä herätellä mielikuvitusta ja askarrella omia ötököitä luonnonmateriaaleista.

Kerätkää pihalta kaikenlaista materiaalia: neulasia, lehtiä, oksia, terälehtiä, kiviä, siemeniä ja niin edelleen. Sommitelkaa sisällä löydöksistä liiman avulla ötökkätaideteoksia. Ötököille voi tehdä vartalon myös taikataikinasta ja kiinnittää siihen esimerkiksi silmiä, siipiä ja jalkoja.

Askarteluissa voi käyttää kirjojen kuvia inspiraationa tai keksiä omia, uusia hyönteislajeja ja niille taustatarinoita: missä hyönteinen asuu ja mitä se tykkää syödä?

TAIDETTA VIHANNEKSISTA JA HEDELMISTÄ

Vihanneksista ja itse kasvattamista yrteistä voidaan tehdä syötävää ruokataidetta. Tavoitteena on rohkaista lapsia maisteluun ja totuttaa uusiin makuihin.

Taideteoksen osasina voivat olla vaikkapa välipalaksi tarjottavat marjat, vihannekset ja hedelmät, joita lapset voivat sommitella haluamallaan tavalla taideteoksiksi. Pilkkokaa yhdessä eri muotoisia ja värisiä vihannesten ja hedelmien palasia. Ainoa sääntö on, että kaikki omaan taideteokseen valitut herkut tulee myös syödä.

Voitte valita myös yhteisen teeman teemataideteoksille, esimerkiksi eläimet, kasvat, maisema tai avaruusolennot!

RUOKARETKELLE!

Retkien tekeminen päiväkodin lähimaastoon on aina jännittävää. Retkiä voi järjestää monesta syystä tai vaikka ihan ilman syytä! Tässä muutama teemaehdotus, joiden ympärille retken voi rakentaa.

MARJARETKI

Marjat ovat suomalaisten omaa superfoodia, joita metsät ovat syksyisin pullollaan. Mitä marjoja voi syödä? Mitä eläimet syövät? Missä ovat marjojen siemenet?

SIENIRETKI

Sieniretkistä saa parhaiten irti, kun mukana on joku kokenut sienestäjä. Sienet ovat oma kiehtova maailmansa ja niiden kirjoa ei äkkiseltään hoksaakaan. Mitä löytyy sienien lakin alta? Minkä värisiä sieniä näette? On tärkeää oppia tunnistamaan myrkylliset sienet jo varhaisessa vaiheessa.

RETKI PERUNAPELLOLLE

Ottakaa yhteyttä bussimatkan päässä olevaan viljelijään ja pyytäkää päästä visiitille! Etenkin kaupunkilaislapsille pellonmuokkaus voi olla hyvinkin eksoottinen ja havainnollistava kokemus. Syksyllä voi pyytää päästä mukaan perunannostoon! Palkkioksi viljelijältä voi pyytää vaikkapa siemenperunoita seuraavana keväänä.

RETKI TORILLE TAI KAUPPAHALLIIN

Lähtekää tutustumaan alkukesällä torin antimisiin ja jututtakaa viljelijöitä, jotka ovat tulleet myymään tuotteitaan! Tuoreet vihannekset houkuttelevat maistiaisille.

PERHOSBAARI

Houkuttele pihaan perhosia ja muita pölyttäjähönteisiä itse tehdyllä, koristeellisella ruokinta-altaalla! Perhosbaari kannattaa viedä ulos jo varhain keväällä ja jatkaa sen täyttööä syksyyn asti. Baariin ovat tervetulleita virkistymään myös kimalaiset ja muut siivekkäät.

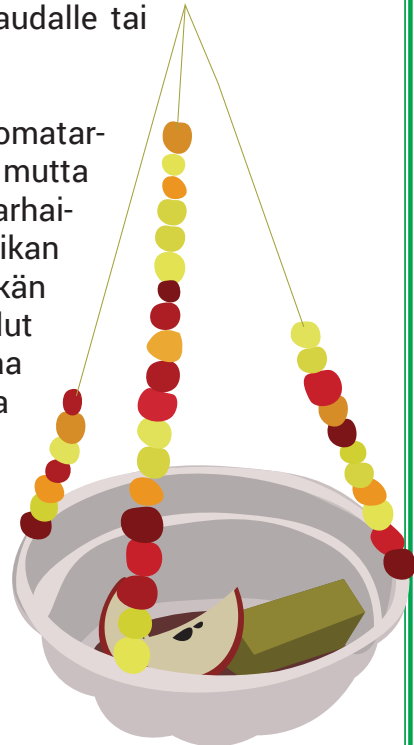
Loppukesä ja alkusyksy ovat tyypillisesti perhosbaarin asiakkaiden vilkkainta aikaa. Tavallisimpia bongattavia ovat mm. kauniit neitoperhoset ja suruvaipat. Kannattaa kuitenkin muistaa, että kaikki perhoset eivät perusta baariruokailusta. Perhosbaari voi myös olla sangen työläs projekti pidemmän päälle, mutta muutaman päivän projektina, askartelupuuhana ja vaikkapa lahjaideksi se sopii mainiosti!

TEE NÄIN!

Perhosbaarin voi rakentaa vaikkapa vanhasta kakkuvoosta, hiekkäämpäristä tai hillopurkista. Kulhon voi ripustaa puuhun tai laittaa vaikka ikkunalaudalle tai pöydälle.

Täytä kulhon pohja valitulla nesteellä. Juomatarjoiluksi on olemassa erilaisia vaihtoehtoja, mutta käymisteitse valmistetut juomat toimivat parhaiten – esimerkiksi punaviinin ja punaviinietikan sekoitus houkuttelee usein perhosia pitkän matkan päästä. Myös hiiva ja mehu tai olut sekä sokeri ovat toimiva yhdistelmä. Juomaa saa lisätä melko usein, puolivarjoisa paikka estää haihtumista jonkin verran.

Baarin pohjalle kannattaa laittaa esimerkiksi ylikypsiä hedelmiä tai pesusienen paloja, jotta perhoset eivät huku nesteeseen, vaan voivat istuskella palojen päällä juomaa nautiskellessaan. Yksi vaihtoehto on päällystää baari kevyesti sammalella.

SADONKORJUUJUHLAT

Sadonkorjuun aikaan on tietysti aihetta sadonkorjuujuhille. Oli sato sitten omasta tai viljelijän maasta, juhlat saadaan aikaiseksi päiväkodin pihalla tai sisätiloissa. Läheiset ja vaikkapa lähialueen vanhuksia voi kutsua mukaan juhlaan, jotta lapset pääsevät esitelemään sadonkorjuuherkkujaan!

Juhla on helppo koota satokauden ruokapöydän ääreen, jossa voidaan syödä yhdessä juhlatin menoin. Koristelusta ja ohjelmasta voi tehdä aivan omanlaisensa! Lasten kanssa voidaan puhua myös kekristä, joka ennen oli Suomessa yksi keskeisimpiä vuosijuhlia – viljelyllä oli niin suuri rooli ihmisten elämässä.

Sadonkorjuujuhlaan voi hyvin yhdistää pihatalkoot, jossa kasvi-
maa valmistellaan talven tulolle. Vaihtoehtoisesti voidaan tehdä siivousretki lähimetsään tai järjestää vaikka vaatteidenvaihtopäivä!

KASVIEN PENSSSELIPÖLYTYS

Mehiläisten ja muiden pölyttäjähönteisten apu viljelijälle on korvaamatonta – kasvit tarvitsevat pölyttäjiä tuottaakseen siemeniä ja satoa. Sisätiloissa pörriäisiä ja perhosia ei kuitenkaan ole ja toisinaan pihapiirissäkin niin niukasti, että kasvit tarvitsevat ihmisen apua. Pensselipölytyksellä voitte yhdessä avittaa satoa: ryhtykää mehiläisten hommiin ja kaivakaa pensselit esille!

Viljelykasveista varsinkin chilit, kesäkurpitsat ja kurpitsat hyötyvät pensselipölytyksestä. Tutustukaa yhdessä kukkien rakenteeseen. Kun kasvit alkavat kukkia, tutkiskelkaa niitä: toisissa kasveissa hede ja emi ovat samassa kukassa, mutta esimerkiksi kesäkurpitsassa kukkien keskustat ovat selkeästi erilaiset.

Pölytys on yksinkertaista: ota pensseliin siitepölyä hedekukasta ja tupsuta sitä emikukkaan. Vastaavasti voit myös ravistella kasvia hellästi, jotta siitepöly varisee kukintoihin.

Voitte perehtyä myös lisää mehiläisten puuhiin ja selvittää, miten mehiläiset tekevät kukkien medestä hunajaa!

MATOKOMPOSTORIN MULLAN VAIHTO

Matokompostorin multa on hyvä vaihtaa noin 3 kuukauden välein. Matomulta on lierojen kakkaa ja niille itselleen myrkyllistä! Kasveille se on kuitenkin loistavaa lannoitetta.

TAPA 1: UUTTA MULTAA PIKKUHILJAA

Siirrä vanha kasvualusta kompostin toiseen päähän ja lisää toiseen päähän noin puolet uutta kasvualustaa. Rei'ällinen väliseinä auttaa erottamaan vanhan ja uuden mullan ja pitää madot paremmin pois vanhan mullan puolelta.

Hautaa jatkossa jätteet vain uudelle kasvualustalle, lierot seuraavat perässä.

Tyhjennä kompostorin vanhempi puoli muutaman viikon kuluttua. Kerää jäljelle jääneet madot halutessasi ruokahoukuttimen avulla.

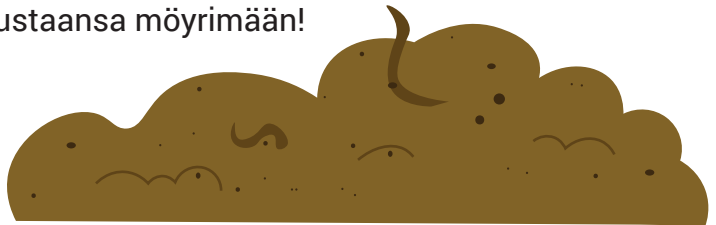
Anna kerätyn mullan muhia muutama viikko, jotta sinne jääneet munat ja pikkumadot kehittyvät. Voit houkutella ne jätteillä ja siirtää sitten uuteen kasvualustaansa möyrimään!

TAPA 1: MADOT PIILON!

Kumoa kompostorin sisältö muovin päälle ja tee matomulasta kasoja.

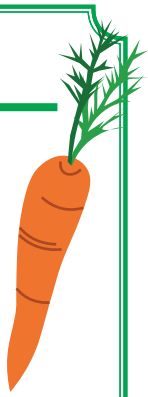
Lierot pakenevat valoa, joten ne siirtyvät kasojen sisäosiin. Odota 5–10 minuuttia ja kerää kasoista päällimmäiset multakerrokset.

Toista tätä muutaman kerran – lierojen kasat pienenevät kerta kerralta! Siirrä lopulta matokasat uuteen kasvualustaan.

VILJELYN ALOITTAMINEN

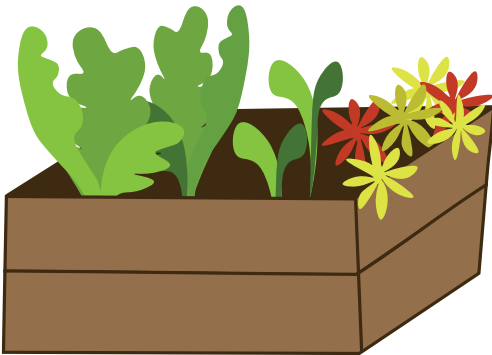
Pienimuotoinen viljely on helppo toteuttaa, mutta vaatii hieman ennakkointia! Aloita suunnittelu ajoissa, jotta ehdit kasvat-
taa itse kaiken haluamasi. Talvella voidaan aloittaa suunnittelu
vaikkapa piirtämällä unelmien puutarhaa paperille ja tutustu-
malla siemenoppaaseen. Tärkeintä on, että viljely on yhteinen
projekti, johon lapsetkin osallistuvat alusta saakka.

Etukäteen tulee pohtia, millaiset resurssit viljelyä varten on käytettä-
vissä. Keskityttekö vaikka yrtteihin ja kukkasiin vai onko aikaa ja tilaa
keskittyä suurempiin, maisteltaviin hyötykasveihin? Pienimuotoinen-
kin viljely on palkitsevaa, mutta vaatii tilaa ja hoitoa.

Hankkikaa tarvittavat siemenet (tai taimet) ja kasvualustat. Kasva-
tuslaatikoita voi rakentaa kierrätysmateriaaleista ja jos käytössä on
matokompostori, löytyy lannoitekin omasta takaa. Siemeniä voit os-
taa esimerkiksi Hyötykasviyhdistyksen verkkokaupasta.

Kasveilla on eri pituiset kasvukaudet: jotkut täytyy esikasvattaa ensin
sisällä, jotkut kylvetään suoraan multa. Siemenpussi kertoo oikean
idätysajan ja kylvötavan! Laatikkoviljelyssä kasveja voi yleensä kyl-
vää hieman tiheämmin kuin pussin ohjeissa. Suunnitelkaa myös kas-
telun järjestäminen!

Monet kasvit antavat satoa
pitkälle syksyyn sitä mukaa,
kun satoa korjaa. Laatikon rei-
noille kannattaa istuttaa myös
kukkia, kuten kehäkukkaa,
krassia ja kääpiösamettikuk-
kaa: kauniin väriiloiston lisäksi
ne torjuvat tuhohyönteisiä ja
ovat myös syötäviä!

KASVATETAAN SIENIÄ! 1/2

Sieniin voi tutustua metsäretkien lisäksi myös päiväkodissa! Kasvun seuraaminen lähietäisyydeltä on kiehtovaa puuhaa. Kukkapenkin alusista tai pihan nurkista voi löytyä oivallinen sijainti ruokasienten viljelyyn. Esimerkiksi harmaa osterivinokas on hyvä sienivalinta aloittelijalle – se on myös helppo ruokasieni.

Sienten kasvattamiseen tarvitet kasvualustan ja sienirihmas-
toa. Sieniä voit kasvattaa esimerkiksi puu- tai olkipelleteissä. Kasvualustana voi myös käyttää kiehuvalle vedellä sterilisoitua olkea. Kasvualusta voi olla suljetussa rasiassa tai ulkona viljelylaatikossa. Ulkokasvatuksessa täytyy huomioida muiden bakteerien mahdollinen kilpailu sienirihmaston kanssa. Sienirihmas-
toa voit tilata verkkokaupoista (esim. kotimainen Helsingin). Voit myös tilata valmiita kasvatuspaketteja, joissa sienten kasvatus onnistuu kahvinpurujen seassa sisätiloissa.

Sienten viljely ulkona kannattaa aloittaa keväällä, jolloin voit saada kaksikin satoa. Kesällä, viimeistään heinäkuussa aloitetusta viljelystä ehtii saamaan yhden sadon.

KASVATETAAN SIENIÄ! 2/2

PELETTIKASVATUS ULKONA

Tarvikkeet: Viljelylaatikko, puu- tai olkipellettejä, aaltopahvia ja sienirihmasto.

- Valitse sopiva paikka viljelylaatikolle. Poista mahdolliset rikkakasvit ja peitä maa aaltopahvilla. Levitä pelletit pahvin päälle ja turvota ne vedellä.
- Sekoita sienirihmasto turvotetun pelletin joukkoon. Muista pestä kädet hyvin ennen kun kosket rihmastoon, jotta vältät bakteerien pääsyn sienipetiin.
- Peitä kasvualusta muovilla, jossa on muutamia reikiä.
- Seuraa rihmaston kasvua ja kastele tarvittaessa, jos kasvualusta näyttää kuivalta. Rihmaston pitäisi vallata koko kasvualusta noin kuukaudessa. Kun pieniä sieniä alkaa näkyä, poista muovi.
- Jos epäilet, että rihmasto on sienien sijaan hometta, voit haistella rihmasto. Sienen rihmastolla on miellyttävä sienien tuoksu
- Anna sienien kasvaa ja kerää lopuksi sato!

PELETTIKASVATUS RASIASSA

Tarvikkeet: Kasvatusastia (esim. 3 l muovirasia, jonka kannessa on 2 reikää ja rasian sivussa yksi), sienirihmasto, 5 dl puu- tai olkipellettejä, n. 6 dl vettä, hengittävää teippiä astian reikien peittämiseen.

- Pese kädet. Steriloi kasvatusastia kiehautetulla vedellä.
- Peitä astian rei'ät hengittävällä teipillä. Kaada astiaan pelletit ja turvota ne kaatamalla vettä päälle.
- Kaada sienirihmasto turvonneiden pellettien sekaan ja ravista.
- Siirrä rasia pimeään siihen asti, että sienet alkavat puskea esiin teippien alta. Tähän voi mennä noin kuukausi.
- Siirrä rasia valoisampaan paikkaan. Avaa teipit ja anna sienten kasvaa, voit myös sumutella niitä vedellä.
- Kerää sato ja nauti!

MATOJA JA MATIKKAA!

Pienten lasten kanssa matematiikkaa ja ongelmanratkaisua voidaan helposti harjoittaa kiinnittämällä huomiota arkipäiväisiin, ympärillä oleviin asioihin. Lierot ovat esimerkillisiä matikanopettajia!

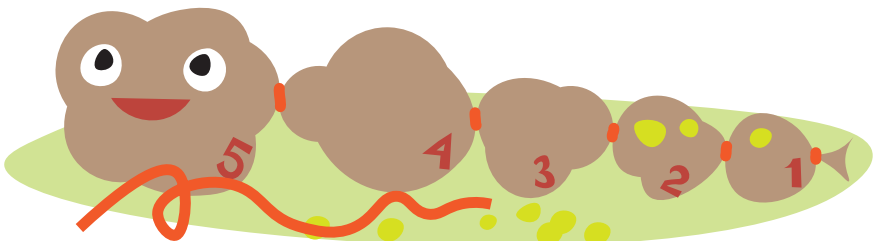
Matoja voi laskea monella tapaa: kompostia perustaessa voi laskea, kuinka monta matoa sinne yhteensä muuttaa. Madon lisääntyvät suhteellisen nopeasti, joten niiden lisääntymistä on hauska seurata laskemalla. Pitäkää päiväkirjaa matojen lukumäärästä! Kompostista voidaan erikseen laskea myös pieniä matoja, suuria matoja tai vaikkapa munien määrää.

Kysymyksiä voi keksiä vaikka kuinka: Mitä muotoja madot esittävät? Osaavatko ne tehdä numeroita ruumiillaan? Löytyykö yhtä pitkiä matoja? Entä kuinka monta aikuista, vauva- tai munavaiheessa olevaa matoa lapsen kädessä on yhteensä? Kuinka monta päivää kuluu, jotta ruuaksi laitettu salaatti on kadonnut?

ASKARRELLAAN MATIKKAMADOT!

Tarvitaan: sukkahousuja, samankokoisia vanupalloja, narua tai lankaa, huopaa, liimaa. Ohjaaja voi valmiiksi muotoilla samankokoisia vanupalloja.

Askarrellaan lukujonojen mittaisia matoja! Lapsi saa valita, minkä mittaisen madon tekee. Sukkahousun kärkeen pujotetaan numeron mukainen määrä vanupalloja. Seuraava osa on aina yhtä pienempi, kuin edellinen. Numeropallot erotetaan toisistaan solmimalla väleihin langanpätkät. Jokaiseen numeron merkiksi liimataan lukumäärän mukainen määrä pilkkuja tai muita koristeita ja alapuolelle vastaava numeromerkki. Mato saa myös silmät ja suun!

Ohje: Anna Alanen,
pro gradu 2015.

KOMPOSTITEHTÄVÄ: MIKÄ MAATUU?

Havainnollinen maatumiskoe on hauska tutkimusleikki, joka auttaa lapsia hahmottamaan maatuvan ja maatumattoman jätteen eron.

Piilottakaa matokompostiin erilaisia jätteitä, kuten metallinen lusikka, muovinen karkkipaperi, talouspaperia, munakennoja, pulonkorkki ja tai hedelmien kuoria. Seuratkaa niiden maatumista. Miten maatumattomat kuuluisi lajitella?

Samalla voitte opetella, mitä biojätteeseen ei saa laittaa (esimerkiksi öljyt, kartongit, koirankakat, purkka, vanhat lääkkeet). Selvitäkää myös, mitä tapahtuu kodeista kerätylle biojätteelle ja miten sitä voi hyödyntää.

KIERTOTALOUS TUTUKSI!

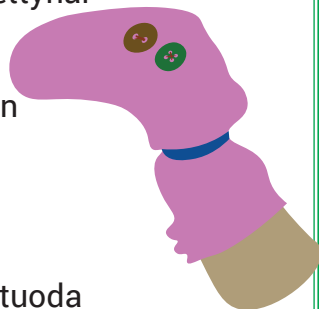
Kiertotalous tarkoittaa sitä, että kaikenlainen materiaali kiertää maailmassa. Tavaroita ei tuoteta jatkuvasti lisää, vaan keksitään tapoja käyttää jo tehtyjä tavaroita ja materiaalia uudelleen ja uudelleen – jos kiertotalous toimii, jätettä ei lopulta synny lainkaan. Tavaroiden omistamisen sijaan käytetään mieluummin erilaisia lainaus- ja yhteiskäyttöpalveluita. Tässä muutama ehdotus, joiden kautta kiertotaloutta voi havainnollistaa!

PÄIVÄKODIN YHTEISET SIIVOUSTALKOOT

Annetaan tarpeettomat tavarat eteenpäin. Kun uutta pitää hankkia, pohditaan, mistä löydetään niitä kierrätettynä.

MATOMASKOTIT

Reikäiset sukat ja sukkikset saavat uuden elämän veikeinä maskotteina! Keksikää yhdessä lisää kierrätysaskarteluideoita.

LELUJEN JA VAATTEIDEN VAIHTOMARKKINAT

Perustetaan päiväkotiin kierrätyspiste, jonne voi tuoda kotoa leluja tai vaatteita. Kun tuo, saa myös ottaa jonkun tilalle! Leluja voi myös lainailla ryhmien tai toisen päiväkodin välillä!

